

הלכות מעשיות

שיעורו של מורנו הגאון הרב מצליח-חי מאזוז שליט"א

גליון קס"ה

שודר בערוץ "קול ברמה" בתכנית "בית ההוראה"

העלון מוקדש לע"נ גאון עוזנו עטרת תפארת הפוסקים מרן רבנו עובדיה יוסף בן גורג'יה זצוק"ל

הלכות השמעת קול בשבת

נושאי השיעור:

שירה ווקאלית בשבת. משחק בעניצו שמרעיש. מכונית המשמיעה קול נעים על ידי מתיחת קפיץ. הוצאת מפתח לרשות הרבים על ידי חגורה. צלצול בפעמון מכני לבית. פעמון שמשמיע קול בפתחת הדלת. הפעלת שעון מעורר מכני. הפסקת שעון מעורר מכני או אלקטרוני. הפעלת שעון מעורר שמנגן שיר. ריקוד ומחיאית כפים בשבת.

מנת להקל עליו יותר לבצע את השריקה. כך מבואר בערוך השולחן (סעיף ז) שכתב שגם להשים אצבעו לתוך פיו בין השפתים והשיניים ועל ידי כן יוצא הקול כצפור, מותר כיון שבידו אינו עושה מעשה שיר ושירתו היא בפיו, והיד אינו אלא כדי שהצפצוף בפה יעלה יפה¹.

ידועה ההלכה שאסור לאדם לנגן בכלי שיר בשבת, ולא רק לנגן ממש אסור, אלא כל השמעת קול בכלי שיר אסורה, ואפילו למחוא כפיים דרך שמחה ושיר אסור, שמא יבוא לתקן כלי שיר בשבת (סי' של"ט ס"ג). נשיב על שאלות שנוגעות בנושא.

שירה ווקאלית בשבת

א. שאלה: האם מותר להשמיע בפה בשבת קול של כלי נגינה - "שירה ווקאלית"?

תשובת הרב: כתב מרן בשולחן ערוך (סי' של"ח ס"א): השמעת קול בכלי שיר אסור. וכתב הרמ"א שאסור דוקא אם עושה מעשה, אבל אם אינו עושה מעשה – מותר. ולכן אלו שקוראים לחבריהם ומצפצפים בפיהם כמו ציפור (כלומר אלו ששורקים) מותר לעשותו בשבת.

והיינו שאף על פי שאסור לשרוק במשורקית, מכל מקום מותר לשרוק בפיו.

ומותר לשרוק גם כאשר מכניס אצבעותיו לתוך פיו, מפני שעיקר השריקה היא בפיו, ומה שמכניס את האצבעות זה על

¹ איננו דנים מצד ההשקפה האם עצם השריקה היא מעשה חיובי או שלילי (גם בימות החול). מרן ראש הישיבה שליט"א (בהגהות איש מצליח על המשנ"ב, רס"י של"ח) כתב שיש אומרים שעל פי הקבלה השריקה מעוררת דינים. ויש לזה מקור בספר מגיד מישרים של מרן הבית יוסף (פרשת אחרי מות) וזה בסוד הפסוק "שמלה ממשרקה" ו"שרקו ויחרקו שן". ובאמת מצינו שריקה גם לטובה, וכמו הפסוק בזכריה (י' ח') "אשרקה להם ואקבצם", ובגמרא במסכת חולין (דף ס"ג ע"א) מובא שהרחם, שהוא אחד מהעופות המוזכרים בתורה, הוא העוף הנקרא בארמית "שרקרק", וכתב רש"י שזה על שם שהוא מוציא קול שנשמע כשריקה. הגמרא אומרת שביום שהעוף הזה נראה – באים רחמים, כלומר יורדים גשמים (וכמו שאצלנו מכירים עופות מסוימים כשמגיע החורף), והגמרא אומרת שקבלה בידינו שבשעה שהרחם הזה נמצא על הקרקע דוקא ויושב (שזהו מעשה שלא כדרכו) ושרוק – משיח מגיע. שנאמר "אשרקה להם ואקבצם".

וכך פסק המגן אברהם, וכתב שכל השמעה שעושים דרך הפה – מותר, ואפילו אם רגילים לעשותה בכלי.

מרן החיד"א בשו"ת ברכה גם הוא צידד לאסור והביא את שו"ת גבעת שאול (ח"א סי' ל"ו) שאסר בזה. אבל במחזיק ברכה (סק"א) כתב שעל פי דברי הרמ"א שכתב שכל שהקול נעשה על ידי פיו בלבד מותר, נהגו להקל בכל ארצות אשכנז ופולין המצפצפים ומהגים בגרונם כשמשוררים, אף על פי שנראים ונשמעים כמנגן בכלי שיר ממש², וגם רבנן קדישי וחסידים נוהגים לשורר כך, והשומע קולם נדמה לו כניגון כלי שיר ממש, וכן הסכימו האחרונים להתיר. (וע"ע כה"ח אות ז' ח', חזו"ע שבת ח"ה עמ' רל"ו). ולכן מותר בשבת לשרוק או לשיר בפה באופן שנשמע כקול כלי שיר, כעין "שירה ווקאלית".

צעצוע מרעיש לתינוק

ב. שאלה: האם יש איסור לתת לתינוק לשחק בצעצועים מרעישים (שאינם משמיעים מנגינה של שיר)?

תשובת הרב: מותר.

כתב מרן בשלחן ערוך (סימן של"ח ס"א): השמעת קול בכלי שיר – אסור. אבל להקיש על הדלת וכיוצא בזה, כשאינו דרך שיר – מותר.

מתחלת דברי מרן שנקט "כלי שיר", ומסיום דבריו שכתב "לנקוש בדלת כשאינו דרך שיר מותר" משמע שאפילו אם זה כלי מיועד להשמעת קול מותר לנקוש על הדלת, כיון שאינו דרך שיר.

כגון דלתות מעץ כבד שאפילו אם אדם ידפוק עליהם בחזקה, לא ישמעו אותו, ולכן עושים טבעת מברזל שקבועה בדלת, ומכים על הטבעת הזו וקולה נשמע בתוך הבית. הרמב"ם בפירוש המשנה מזכיר את הדבר הזה, שם כתוב "שלשלאות הדלתות", ששמים שם שלשלת ומכים איתה על הדלת, ודעת מרן השולחן ערוך שמותר להקיש בה, מפני

ומובא בשם החזון איש שבדורנו השריקה נחשבת כדבר קלות ראש ופריצות.

² וזה כעין "שירה ווקאלית" המצויה בזמננו. וכאן ראינו עדות של מרן החיד"א שכבר בזמנו ידעו ונהגו לעשות בפה שירה ווקאלית. ולשונו, ש"נשמעים כמו מנגן בכלי שיר ממש".

שמה שאסרו הוא דוקא בכלי שיר, אבל מה שאינו כלי שיר, למרות שזה משמיע קול והוא כלי מיוחד להשמעת קול – מותר.

ומאיך הרמ"א אוסר, וכתב שאסור להכות בשבת על הדלת בטבעת הקבוע בדלת אף על פי שאינו מכוין לשיר, מכל מקום הואיל והכלי מיוחד לכך אסור.

ונבאר את שורש הדברים. בגמרא במסכת עירובין (דף קד ע"א) מובא שעולא הזדמן לביתו של רב מנשה, והיה שם אדם שנקש על הדלת. עולא כעס מאד ואמר בחריפות "מי הוא? יתחלל גופו על שמחלל את השבת". אבל רבה חלק עליו ואמר: מה בכך שהוא נוקש על הדלת, כיון שהוא לא עושה את זה בצורה של שיר – מותר. וכך מרן פסק להלכה. אמנם מרן בבית יוסף הביא דברי האגור (סי' תקי"ח) שכתב בשם מהרי"ל (שו"ת מהרי"ל החדשות סי' ל"ח אות ד') שאסור לדפוק על הדלת בכלי המיוחד להשמיע קול, כגון טבעת.

ומרן תמה על זה, כי אם הוא סובר כדעת עולא שאסור להשמיע קול בשבת, אם כך יש לאסור גם בטבעת שאינה מיוחדת להשמיע קול. ואם סובר האגור שמותר לנקוש על הדלת מפני שאינו כלי שיר, אם כן גם אם זה שלשלת או טבעת המיוחדת להשמעת קול יש להתיר, ומה החילוק. מרן כתב שיתכן שכוונתו שאף על פי שמותר בקול שאינו שיר, מכל מקום בכלי המיוחד לכך אסור מחשש שמא יתכוין לשיר.

אבל באמת דברי האגור שמקורם בתשובות מהרי"ל נאמרו דרך חומרא. שם הוא כותב שאפילו אם תמצא לומר שהדבר מותר כמו שכתב הראבי"ה, מכל מקום הדבר נחשב לדברים המותרים ואחרים נהגו בהם איסור, ולכן למעשה ראוי לנו להחמיר לא לנקוש בטבעת הזו.

לסיכום: דעת מרן להתיר להשמיע קול שאינו כלי שיר וקול מנגינה, ודעת הרמ"א להחמיר. אבל גם דברי הרמ"א הם בתורת חומרא ולא מעיקר הדין.

לפיכך, גם האשכנזים (וכל שכן הספרדים) יכולים לתת לילדים לשחק בזה, שרוב ככל הראשונים מקלים בזה, וגם

האוסרים לא אסרו אלא דרך חומרא, הילדים הקטנים יכולים לסמוך על דעת הפוסקים המקלים, ולשחק בצעצועים אלה אם אין בהם מנגינה של שיר. וכך פסק בשמירת שבת כהלכתה (פ"ז ס"ג).

מכונת המשמיעה קול נעים על ידי מתיחת קפיץ

ג. שאלה: האם מותר לילדים לשחק במכונת המופעלת על ידי קפיץ שמשמיעה קול נעים?

תשובת הרב: מותר להפעיל מכונות של ילדים שנוסעות על ידי קפיץ, אבל אם נשמע ממנה קול של שירה או מנגינה מסוימת – אסור.

ראשית יש לבאר אם מותר למתוח את הקפיץ של הצעצועים.

ידוע שהאחרונים דנו לגבי שעון, שבעבר (קודם שהתחילו להשתמש בשעונים על סוללות), היו צריכים למלא את השעון (אם לא היה אוטומטי), כלומר לסובב גלגל בצד השעון ועל ידי זה הקפיץ נמתח, וכך השעון עובד עוד עשרים וארבע שעות, ודנו האחרונים בשעון שפסק מלכת, האם מותר למלא אותו.

רבים מהאחרונים כתבו שאסור למלא את השעון, מפני שבשעה שהשעון אינו עובד הוא למעשה שבר כלי, וכאשר אדם מותח את הקפיץ הוא מתקן כלי בשבת.

ולפי זה לכאורה כל משחק שאדם מותח את הקפיץ ועל ידי כך מפעיל את המכונת, יש לאסור. (וע"ע בחזון איש סי' נ' אות ט').

אולם בשמירת שבת כהלכתה (פ"ז ס"ד והערה מ"ג) ובמנוחת אהבה (ח"ג פכ"ד) כתבו להקל.

והטעם, מפני שיש חילוק בין שעון לבין משחק. ייעוד השעון הוא לעבוד ולהראות כל הזמן מה השעה, ולכן ברגע שאינו מראה מה השעה הוא שבר כלי ואינו שוה כלום, כי כעת אינו משמש לכלום. כשאדם רוצה להפעיל אותו מחדש עליו לשאול מישהו אחר מה השעה כדי לכוון אותו ואינו נחשב כלל לכלי מתוקן.

אבל המשחקים, גם כאשר אינם נוסעים לבד, עדיין יש להם ייעוד של המשחק. גם אם הקפיץ נגמר ונפתח כולו הילד

ממשיך לשחק עם המכונת או הרכבת כמות שהיא, לפעמים הוא רוצה שזה יפעל על ידי קפיץ ולפעמים הוא רוצה אותה ללא קפיץ. נמצא אם כן שהוא נחשב כלי גם כאשר הקפיץ אינו מתוח ואינו פועל לבדו.

ולפיכך, כיון שהמשחק נחשב כלי גם אם לא מתחו את הקפיץ, אין שום איסור למתוח את הקפיץ ולתת למכונת הזו לנסוע לבד, כי לא נעשה בכלי תיקון אלא רק גרמו לו לעבוד באופן אחר. (וכ"פ בחזו"ע שבת ח"ה עמ' ר"ס).

אולם אם המכונת משמיעה קול נעים אסור, משום שכל ההיתר [לעיל אות ב'] הוא רק כאשר הצעצוע משמיע סתם קולות, ולמשל קולות של רעשן, שאם ילד קטן לוקח רעשן ורוצה להרעיש בו – אין בזה איסור, מפני שהרעש שלו הוא סתם רעש. (וכן שאר צעצועי התינוקות שממשחקים בהם, אין בהם איסור מפני שאינם קול שיר רק רעש סתם). אבל אם הוא קול נעים, אפילו אינו קול של שיר, אסור.

בגמרא במסכת עירובין (דף ק"ד ע"א) מבואר שכל שיש בדבר קול נעים – אסור.

לסיכום: מותר להפעיל מכונות של ילדים שנוסעות על ידי קפיץ, אבל אם נשמע ממנה קול של שירה או מנגינה מסוימת – אסור.

הוצאת מפתח לרשות הרבים על ידי חגורה

ד. שאלה: אדם שגר בחו"ל בבנין רב קומות, וכידוע אין בחו"ל עירוב ואסור להוציא את המפתח לרשות הרבים. הכניסה של דלת הבנין נעולה, ויש אפשרות לעשות פעמון מכני לבית ולשלשל חוט למטה, וכאשר הגברים חוזרים מהתפילה הם ימשכו בחוט ובני הבית ירדו למטה כדי לפתוח להם, האם אכן מותר לעשות כן בשבת?

תשובת הרב: ראשית נקדים על הבעיה המצויה בחו"ל, שיש כאלה שלוקחים מפתח וקושרים אותו בחגורה שלהם, והם אומרים שכיון שהוא קשור בחגורה אין בו איסור טלטול. ויש מתחכמים ועל מנת להתיר את איסור הטלטול, לוקחים חגורה רגילה שמכל צד יש קרס, סוגרים את שני הקרסים, ושם תלויים המפתחות.

החגורה הזו נראית כך:

צריך לדעת שיש בזה איסור גמור (ע' ש"ע סי' ש"א סי"א), ולדאבון הלב יש המקילים בזה מחוסר ידיעה, והיא טעות מוחלטת. הם קוראים לזה "מפתח שבת", וזה באמת לא מפתח שבת אלא מפתח של יום חול ואין בזה שום היתר. גם מרן הגר"ע יוסף זצוק"ל היה מעורר על כך בנסיעותיו לחו"ל.

אולם יש דרך להקל: אפשר לקחת את המפתח ולשים אותו בחגורה בצורה שבלעדיו אי אפשר לחגור את החגורה. באופן הזה הדבר מותר מפני שהמפתח מאבד את השם שלו כ"מפתח" אלא הופך להיות חלק בלתי נפרד מהחגורה.

כיצד עושים את זה? לוקחים את החגורה, ורצוי שהיא תהיה ממשוה נמתח כגון גומי וכדומה, בצד אחד יש לשים קרס, ובצד השני לתפור את המפתח. את הקרס שבצד האחד של החגורה יש להכניס בתוך החור של המפתח שלמעשה תפור בצד השני של אותו סרט גומי, ועל ידי כך סוגרים את החגורה, כלומר הוא חוגר את החגורה הזו על ידי המפתח.

בצורה הזו אי אפשר לחגור את אותו סרט גומי סביב אלא אם כן יש מפתח, כי אם תוציא את המפתח לא תוכל לחגור כי לא יהיה לקרס במה להיתפס, ולכן המפתח מתבטל לגבי הסרט גומי ונחשב כחלק בלתי נפרד מהחגורה, וממילא יש לו שם של בגד והדבר מותר גמור גם לדעת מרן השולחן ערוך. [וע"ע במה שכתב מוה"ר בתשובות שבספרו תורת חיים ח"א סי' ט' – י"א].

זה נושא שהזכרנו דרך אגב, וחשוב מאד להזהיר בו את הרבים.

צלצול בפעמון מכני לבית

לגבי צלצול בפעמון, אדם שעל מנת להודיע למשפחתו שבאחת הקומות הגבוהות שיפתחו את דלת הבנין, רוצה להתקין פעמון מכני עם חוט שירד עד למטה, וכאשר האנשים חוזרים מהתפילה ימשכו בחוט ובני הבית ירדו לפתוח להם, האם מותר לצלצל בפעמון מכני בשבת?

במשנה ברורה (סק"ה) כתב שלכאורה אסור למשוך בחוט הענבל בשבת, על פי מה שכתב הרמ"א שאלה שרוצים להשתמש בכלי המיוחד להשמעת קול בשבת, גם אם זה לא כלי שיר – אסור.

אבל אם רק לוקח כלי ותולה אותו על החלון, וכאשר מושכים בחוט למטה אותו הכלי דופק על החלון ונשמע קול רעש, בזה יש להקל. ואפילו בכלי המיוחד לכך, בתפארת ישראל (כלכלת שבת דף ח' ע"ב) כתב שבשעת הדחק שאינו יכול להכנס לבית, מותר להקיש בדלת, שבמקום צער לא גזרו רבנן. ויש לסמוך על דברי הרי"ף וסייעתו שדוקא במתכוין להשמיע קול של שיר אסור, וזה גזירה שאין הציבור יכול לעמוד בה.

פעמון שמשמיע קול בפתיחת הדלת

ה. שאלה: האם מותר לפתוח דלת בית, שכאשר פותחים את הדלת נשמע קול מפעמונים שבתקרה אחורי הדלת? **תשובת הרב:** מותר, אף על פי שמשמיע קול נעים.

דעת רבנו חננאל (עירובין ק"ד ע"ב בגליון) שאוסר כל השמעת קול ואפילו שלא בדרך שיר, ולפי דעתו אסור לאדם לדפוק על דלת בשבת כדי שיפתחו לו. אבל בהגהות מימוניות (פכ"ג סק"ב) והטור כתבו בשם מהר"ם שאפילו לדעת רבנו חננאל, אם אין צריך את הקול, כגון טבעת חלולה שיש בתוכה אבן מתנדנדת המשמעת קול, מותר.

והוא הדין במקרה שלנו. האדם שפותח את הדלת אינו מתכוון להשמיע קול ולכן יש להתיר לו לפתוח את הדלת. אמנם בני הבית שקבעו את הפעמונים הללו בבית אכן רוצים בהשמעת הקול הזו, אבל מכל מקום האדם שפותח את הדלת רוצה להיכנס ואין צריך את השמעת הקול, ומותר.

המגן אברהם (סק"א) כתב לגבי פרוכת שיש עליה פעמונים, ובשעה שאדם פותח את הפרוכת בשבת נשמע קול, ולכאורה היה אסור. אבל כתב שם כמה טעמים להתיר, ואחד הטעמים שכיון שכוונתו לפתוח כדי להוציא את הספר תורה ואינו מכוון להשמיע קול אלא הקול בא ממילא, לכן הדבר מותר. המגן אברהם (סק"א) התיר לפתוח את הפרוכת בשבת אף על פי שיש פעמונים בפרוכת ומשמיעים קול בשעת הפתיחה, מכל מקום אינו מתכוין לקול ומותר (והמג"א הוסיף עוד טעמים להקל. ע"ש).

וגם בפתיחת הדלת אין האדם מתכוין להשמעת קול. לפיכך מותר לפתוח את הדלת בשבת.

במשנה ברורה (סק"ו) כתב שלכתחלה יסיר את הענבל מערב שבת, או ימלאנו בצמר שלא יישמע קולו, אבל אם שכח ולא הסיר את הענבל, מותר כיון שאינו מתכוין להשמיע קול.

ולהלכה כיון שלהסיר אותם מלפני השבת הדבר כרוך בטירחה רבה, יש להקל. (וכ"כ במנוחת אהבה ח"ג פכ"ד סכ"ה, חזו"ע שבת ח"ה עמ' רנ"ה).

הפעלת שעון מעורר מכני

ו. שאלה: האם מותר להפעיל שעון מעורר מכני בשבת?

תשובת הרב: נחלקו בזה גדולי הפוסקים בדור האחרון.

דעת הגרש"ז אוירבך לאסור, וכפי שאסור להפעיל שעון שאינו עובד משום מתקן כלי, הוא הדין כאן, שיש לך שעון מעורר שאינו מצלצל, ועל ידי שאדם מותח את הקפיץ הוא גורם לצלצל, ונחשב לתיקון כלי ואסור.

אבל מרן הגר"ע יוסף ומו"ר הגר"מ הלוי זצ"ל ועוד פוסקים התירו למתוח את הקפיץ של השעון מעורר בשבת (לא את הקפיץ של השעון עצמו אלא רק את הקפיץ של השעון מעורר), על מנת שהשעון יעורר את האדם בשעה היעודה.

וטעמם, מפני שאין זה דומה לשעון. לגבי שעון כבר הסברנו למעלה ששעון שאינו מראה מה השעה אינו שוה כלום ונחשב כשבר כלי.

הנידון כאן שונה אפילו מקופסת שימורים שבשעה שהקופסא סגורה היא שומרת על הסוכר שלא ייכנסו נמלים

או אבק, וגם כאשר היא פתוחה היא משמשת להוצאת התכולה ממנה, נמצא אם כן שבכל אופן היא משמשת לאיזה תועלת. אבל שעון שאינו פועל אינו משמש לכלום, ולכן הפעלתו נחשבת למתקן מנא.

שונה הדבר בענין שעון מעורר, כי כאשר אתה מותח את הקפיץ אתה למעשה מפעיל אותו שיצלצל לך בשעה מסוימת, ויתכן שבאותה שעה אתה כלל לא רוצה לקום. יכול להיות שהוא מכוון לשעה שיש בבוקר ואתה רוצה בכלל לקום בחמש או בשבע, ולכן אי אפשר לומר שאם הוא מצלצל זה נחשב מתוקן ואם אינו מצלצל הוא נחשב למקולקל, כי בכל מצב שיש השעון נח לאחד ואינו נח לשני, וזה בשונה משעון שאינו שוה לאף אחד כאשר הוא לא מתוח. ולכן ההפעלה של השעון המעורר מותרת.

לכאורה נאמר שההפעלה של השעון היא השמעת קול? אבל מבואר בגמרא להדיא שלהשמיע קול כדי להעיר אדם – מותר. הדבר אינו דומה להשמעת כלי שיר, כי שם הנגינה היא נחת רוח והנאה, אבל כאן זה להיפך... ולכן מותר לאדם למתוח את הקפיץ של השעון המכני כדי שיצלצל בשעה היעודה ואין בזה חשש.

יתירה מכך, יש כאלה שמפעילים אותו מלפני השבת. לדוגמא אדם מפעיל אותו בשעה רבע לישש כדי שיקום להתפלל כותיקין בבוקר, אבל אם הוא ישאיר את הנצרה פתוחה השעון יצלצל גם בליל שבת באותה שעה, ובבוקר הוא כבר לא יצלצל. וכדי למנוע את זה סוגרים את הנצרה,

ונשאלת השאלה האם מותר לפתוח את הנצרה בשבת?

השאלה הזו היא יותר קלה, כי זה נקרא "הסרת המונע", ולכן ודאי שמותר לעשות כן בשבת.

כל ההיתר הוא דוקא כאשר השעון מכוון, אבל אם הוא לא עובד בכלל ואתה רוצה להפעיל ולכוון אותו, בזה הדבר אסור כי הוא נחשב למתקן כלי.

לסיכום: דעת הגרש"ז אוירבך שאסור להפעיל את השעון בשבת, ודעת מרן הגר"ע יוסף והגר"מ לוי להתיר. ונכון להפעיל את השעון מערב שבת, ורק את הנצרה לפתוח ביום שבת.

הפסקת שיעון מעורר מכני או אלקטרוני

ז. **שאלה:** האם מותר להפסיק שיעון מעורר מכני או עם בטרייה שמצלצל ללא הפסקה?

תשובת הרב: אם השיעון מכני מותר כמעט לכל הדעות, כך פסקו הגרי"ש אלישיב והגרש"ז אוירבך והגר"מ לוי במנוחת אהבה, מפני שהאדם רק עוצר את השמעת הקול. ואמנם הגר"נ קרליץ בחוט שני הורה לאסור.

אבל בשיעון העובד על סוללה, דעת הגרש"ז אוירבך לאסור, ואין להפעיל ואין לכבות, מפני שהוא למעשה ממש עוצר את הזרם החשמלי, ולכן גם אם לא נדלקת נורה הדבר אסור.

לפעמים השיעון לא מצלצל כמה רגעים ומפסיק אלא מצלצל ברצף כל הזמן. אמנם החכם עיניו בראשו ולא יפעיל שיעון מעורר כזה בשבת, אבל מה נעשה כאשר הוא לפעמים נדלק ומצלצל? או שיש לו פלאפון שמצלצל בלי הפסקה? כגון שהאדם כיון את השיעון שיצלצל באמצע השבוע אבל קרה בטעות שכיוונו אותו גם לשבת, ומעורר את בני הבת מהשינה, האם מותר לטלטלו בשבת.

אמנם לכאורה פלאפון (באופן שהוא מוקצה מחמת חסרון כיס) הוא מוקצה גמור.

אולם יש מקילים לטלטל מוקצה כאשר אדם נמצא בצער גדול ולא יכול לשהות במקום. וכמו שמצינו שהתירו לטלטל גרף של רעי מפני שהדבר מאוס ואדם לא יכול לשבת במקום שם. הרב מוכיח שהתירו לא רק מפני המיאוס, אלא הוא הדין כאשר אדם בצער ובני הבית לא יכולים לישון כי הוא ממש מרעיש. ולכן אמנם אסור לכבות את הפלאפון, אבל מותר לקחת אותו ולהכניס אותו לתוך ארון, לשים עליו בגדים או שמיכות וכיו"ב כדי שהרעש לא יישמע החוצה. כך כתב הראשון לציון הגרש"מ עמאר שליט"א בשו"ת שמע שלמה.

זה מותר באופן חד פעמי, אבל אסור לאדם להפעיל את הפלאפון שלו ולומר שכאשר השיעון יצלצל הוא ירים אותו לארון. אין עושין גרף של רעי לכתחילה, וכל ההיתר הוא רק אם בטעות הפלאפון צלצל והוא צורך אמיתי. ולפיכך מותר להרים את הטלפון ולהניחו בארון סגור.

הפעלת שיעון מעורר שמנגן שיר

ח. **שאלה:** האם מותר להפעיל שיעון מעורר בפלאפון, שהצלצול הוא שיר נאה וערב לאוזן?

תשובת הרב: ראשית יש להבהיר שהשמעת כלי שיר בשבת אסורה אפילו אם אדם הפעיל את הכלי מערב שבת.

רבתינו אסרו לנגן בכלי שיר, ולא דוקא לנגן בכלי שיר אלא גם השמעת קול בפטיפון, טייפ, נגן וכדומה אסור. אך אם אדם אינו מפעיל בשבת אלא רק קודם השבת והוא מנגן מאליו בשבת, ומה האיסור שיש בדבר הזה? וכמו שמותר להפעיל שיעון שבת שידליק את המזגן בשבת.

אולם מבואר בשולחן ערוך שאסור. כתב מרן בשולחן ערוך (סי' של"ח ס"ג): זוג המקרקש לשעות על ידי משקולות, מותר לעורכו ולהכינו מבעוד יום כדי שילך ויקרקש כל השבת.

(בזמן מרן היה שיעון שהיו צריכים להכין אותו יום קודם לכן, והיו לו משקולות, היו מסובבים את המשקולות והשיעון היה ממשיך לעבוד במשך עשרים וארבע שעות וגם היה מנגן. וכתב מרן שמותר לעורכו בערב שבת, על מנת שיקשקש בשבת).

ומרן בבית יוסף כתב הטעם להיתר, מפני שכל אחד יודע שאם השיעון מקשקש כעת זה סימן שמאתמול כבר הכינו אותו, כי זה אופן הפעולה שלו, שאתמול מכינים ולמחרת הוא עובד, ואם הוא מכין אותו עכשיו הוא יתחיל לעבוד רק אחר כך, ולכן אין אדם שיחשוב שהוא הכין אותו עכשיו, כי כולם יודעים שהוא מוכן כבר מאתמול. (וכ"כ במשנ"ב ס"ק י"ד).

כאשר השיעון משמיע קול של פעמון או שיעון מעורר כולם יודעים שזה שיעון מעורר ומפעילים אותו מאתמול.

ריקוד ומחזיאת כפים בשבת

ט. **שאלה:** ספרדים הלומד בישיבה חסידית שנוהגים להקל ולרקוד ולמחוא כפים בשבת, האם מותר לספרדי להצטרף אליהם?

תשובת הרב: במסכת ביצה (דף ל"ו ע"ב) שנינו: אין מטפחים (מכים כף על כף) ואין מספקים (מכים כף על ירך) ואין מרקדים. וכך פסק מרן בשולחן ערוך (סי' של"ט ס"ג).

אבל התוספות (ביצה דף ל' ע"א ד"ה תנו) כתבו שמותר למחוא כפים בשבת ולא חוששים שמא יתקן כלי שיר, שכל החשש היה בזמן הגמרא שהיו בקיאים לעשות כלי שיר, ולפיכך גזרו שמא יתקן כלי שיר, אבל בזמננו אין אנו בקיאים לתקן כלי שיר ואין טעם לגזור.

והרמ"א שם (סי' של"ט ס"ג) כתב שמספקין ומרקדין ולא מוחים בהם, משום שמוטב שיהיו שוגגים ולא יהיו מזידים. ויש אומרים שבזמן הזה הכל מותר, שאין אנו בקיאים בעשיית כלי שיר ואין לגזור שמא יתקן כלי שיר, ואפשר שעל זה נהגו להקל בכל.

המשנה ברורה (סק"י) כתב שמשמע מדבריו שאפילו בטיפוח וריקוד אין כדאי להקל, אלא משום הנח להם לישראל מוטב יהיו שוגגים ואל יהיו מזידים. כלומר, המשנה ברורה סובר שגם האשכנזים שמקלים בזה אינם נוהגים לכתחילה, ומי שיכול להימנע – שיימנע.

על כל פנים אנחנו הספרדים נוהגים כדעת מרן לאסור למחוא כפים בשבת.

ומכל מקום מותר למחוא כפים בשינוי. (וכמבואר בשלחן ערוך שמותר לספק כלאחר יד). וכגון שעושה אחורי יד לידו.

ואספר סיפור קצר. בקהלה שלנו בראשון לציון רבים מהציבור בני תורה ושומרי תורה ומצוות, ומגיעים לתפלת ערבית בליל שבת גם אנשים שמתחילים להתקרב ליהדות, השבת שלהם מסתכמת בזה שהם באים לבית הכנסת בליל שבת, שומעים דברי תורה, הולכים לבית לקדש ושם הסתיימה השבת שלהם. (ב"ה לאט לאט רבים מאד מהם התחזקו לגמרי בשמירת תורה ומצוות).

האנשים הללו מגיעים לשירת לכה דודי ומתלהבים ומוחאים כפים. אם נאמר להם שאסור וזה חילול שבת, זה בכלל מצוה שלא לומר דבר שאינו נשמע (יבמות ס"ה ע"ב).

לפיכך קודם שמתחילים לכה דודי, החזן קורא לכד אנא בכח, ואז נהיה שקט וסימנתי לחזן לעצור. אמרתי לציבור שיש לנו מאכלים מיוחדים לשבת, יש לנו גם בגדים יפים ומיוחדים לשבת, וגם המחיאות כפים צריכות להיות מיוחדות לשבת, ואיך עושים אותם? לא מוחאים כף אל כף, אלא אחורי היד אל הכף השניה, זה מחיאות כפים של שבת, ועכשיו בלכה דודי כולם ימחאו כפים בצורה הזו. מי שלא רוצה שלא יעשה כלל, אבל מי שרוצה למחוא שימחא אך ורק בצורה הזו. וכך עשו, כולם מחאו כפים בצורה המותרת. ולאחר מכן באו אנשים ואמרו שהם עושים "מחיאות כפים של שבת" גם כשהם שרים בביתם. כל דבר ודבר אפשר לעשות בדרך הנכונה על פי ההלכה. בחכמה ייבנה בית ובתבונה יתכונן. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

השיעור נמסר ביום ראשון י"ד שבט תשפ"ב
כמידי יום ראשון בשעה 12 בצהריים בערוץ "קול ברמה"

מידי יום מוסר הרב שליט"א שיעור בגמרא בדף היומי,
השיעור מופץ בתפוצה רחבה מאד, ומאזינים וצופים בו יהודים רבים בכל רחבי תבל.
ניתן להקדיש את זכות השיעורים להצלחה ולישועה, לעילוי נשמת, לרפואה וכדומה.
ניתן גם לערוך פדיון נפש.
צרו קשר בפל' 052-7108693 או בדוא"ל המערכת.

מידי שבוע בימים ראשון ושלישי, מוסר הרב שליט"א שיעורים בעיר ראשון לציון
בבתי הכנסת "באר מים חיים", "זכור לאברהם" ו"מורשת כהנים". מומלץ להצטרף.

ניתן להשיג את ספרי הרב שליט"א:

1. ספר "תורת חיים" חלק א' - הכולל את שיעורי הרב שליט"א בהלכה, שנמסרו בשנת תשע"ח.
2. ספר "תורת חיים" חלק ב' - הכולל את שיעורי הרב שליט"א בהלכה, שנמסרו בשנת תשע"ט, תש"ף.
3. ספר "תורת חיים" חלק ג' - הכולל את שיעורי הרב שליט"א בהלכה, שנמסרו בשנת תשפ"א.
4. ספר "הלכות מעשיות" חלק א' - הכולל שאלות ותשובות אקטואליות ומעשיות בקצרה על כל השלחן ערוך ומשנה ברורה בהלכות שבת.
5. ספר "הלכות מעשיות" חלק ב' - הכולל שאלות ותשובות אקטואליות ומעשיות בארבעת חלקי השלחן ערוך, הנהגה והשקפה.
6. שו"ת "בירורי הלכה" - הכולל שאלות ותשובות ארוכות בעומק העיון בנושאים רבים בהלכה.
7. ספר "תורת חיים" דרושים.
8. ספר "תורת חיים" על הש"ס - הכולל חידושים על הגמרא במסכת בבא מציעא פרק שנים אוחזין. וכן על סוגיות נוספות במסכתות הש"ס.

ניתן להשיג בכל רחבי הארץ בפל' 0533-121357

ניתן להצטרף לאלפים המקבלים את העלון במייל,

וכן ליצור קשר בדוא"ל - A025606532@gmail.com

עורכי העלון: הרב שלמה נחום, הרב יצחק מאזוז.

ניתן להאזין לשיעור זה ולשאר הרב שליט"א

בקו "תורת חיים" 02-5606532

וכן במערכת "קול הלשון"